

Landareak

JAKOBA ERREKONDO

1924

Espainiako Gobernuaren datuen arabera, 1924. urtean Hego Euskal Herriko lurralde bakoitzean nekazaritzan jarduten zuten familia kopurua honako hau zen: Nafarroan 48.618, Bizkaian 18.684, Gipuzkoan 13.254 eta Araban 9.444.

Nafarroan, 2007an 1.378 soldatapeko langile ari ziren lehen sektorean. 1999an Bizkaian 393, Gipuzkoan 321 eta Araban 651.

GIPUZKOA KULTURA - CC BY SA

Irakurleak galdezka

Kaixo Jakoba. Aurren-aurrena, zorionak eta eskerrik asko egiten duzun lanagatik eta ematen duzun informazioagatik. Konposta nola egin litekeen jakin nahi nuke. Guk baserrian jan-hondarrak plastikozko ontzi batean botatzen ditugu, baina mindu egiten zaizkigu. Zerekin, non eta nola egin liteke konposta?

Emiliano Elola (Albiztur).

Iepa lagun. Konposta, lur-ustela edo luarra hondakin organikoak hartzituz lortzen da. Hartzidura hori oxigenoa hartuz egin behar da. Ontzi itxi batean, horixe, airerik hartu ezinik oxigeno faltan itota, hartzitu beharrean mindu egiten da. Luarra edozein tokitan egin daiteke, hondakin organikoak (hostoak, belarrak, sukaldeko kondarrak...) metatu, tarteka-tarteka lur pixka bat edo aurreko eginaldiko luarra jarritz. Metro bete baino gehiago ez pilatu. Hezetasuna behar du baina euri batean edukitzea ez da komeni; nahi izatera estali, baina ito gabe. Hilean behin jiratu pila, aireberritzeko, eta behin sei bat hilabetetik aurrera erabiltzeko moduan egongo da, erraz igarriko diozu. Egokiena metatxo horiek egiteko toki apropos bat eraikitzea da. Lur gainean, metro koadro bateko azalera eta 80 zentimetro garaiera duten hiru kaiola sailean, alde batetik erraz kendu eta jartzeko moduko oholez itxiak: bat betetzen, bestea hartzitzen eta hirugarrenetik luarra atera eta erabiltzen.

Intxaurrondopeko kuluxka

HOSTOAK JANGO DIZKION animaliarengandik babestea ezinbesteko du landareak. Animalia berari, geroxeago, haziak daramatzen fruituak eskainiko dizkio eta honek, mozolo asko, jan eta lur berrietan sakabanatu eta ereingo ditu, simaur dosi egokiarekin erein, gainera.

Animaliak ez dira, ordea, landareen kontrario bakarrak. Landareak ere badira landareen arerio. Batzuk lagun, hauek kuttun, beste batzuk begiko, hura ezin ikusi eta hari ez ikusiarena egin, beste hari bizkarra eman, eta horrako hori... hori ahal badut zanpatu. Gure moduan jarduten dute landareek ere beren artean. Eta, nire artean, landareek nola egiten ote dute bizkarrarena, begikoa, zanpatzea?... Gustuko zaitut edo hoa pikutara edo babalora alaena edo... nola adierazi?

Maite edo etsai diren, isuri kimikoez esango dute. Guda kimikoa. Hans Molisch, botanikari txekiar-austriarrak, hilko zen urte berean, 1937an, proposatu zuen hartu eta eman harreman hauek azaltzen dituen hitza: alelopata. *Allelon* eta *pathos* grekoetatik, "batak bestea pairatu" adierazten du.

Koalak lasai ederrean jaten duen eukaliptoaren hostoak askatzen duen substantzia batek, azpian harrapatzen dituen haziak ez die ernatzen uzten eta beste landareek elorrio dute. Antzera jokatzen dute pinuek (*Pinus* spp), arbiak (*Brassica napus*), ekiloreak (*Helianthus annuus*), asma-belarrak (*Datura stramonium*) eta abarrek. Ezagunena, hala ere, intxaurrondoa izango da (*Juglans regia* eta *Juglans nigra*). Hostoek eta fruituek jariatutako hidrojuglona lurreratzean bertako mikroorganismo batzuk eraldatu eta juglona bihurtzen dute. Honek lurra kutsatu eta haziak etortzea galarazi eta landare asko pattaltzen ditu. Haren azpian ez da giro. Esaera batek dio intxaurrondopean lo-kuluxka eginez gero zoratuta esnatzen dela bat. Beste batek, ondo etortzeko intxaurrondoak etxeko errietak entzun behar dituela. Etxekoak zoratuz edo... Deabruaren arbola izatearen fama ez du bart arratsekoa.

Landareei buruzko galderaren bat egin edo gairen bat proposatu nahi badiguzu, bidali mezua landareak@argia.com helbidera eta orrialde honetan bertan irakurri ahal izango duzu erantzuna.